

Holokauszt emlékhelyek

A Kazinczy utcai zsinagóga

*„Látod-e, esteledik s a szögesdróttal beszegett, vad
tölgykerítés, barakk oly lebegő, felszívja az este.
Rabságunk keretét elereszti a lassu tekintet
és csak az ész, csak az ész, az tudja, a drót feszülését.”*

/Radnóti Miklós: Hetedik ecloga, részlet/

Készítette: Farkas Beatrix

Holokauszt

A nácik kezdettől fogva különös gyűlöletet tápláltak a zsidókkal szemben. Őket okolták Németország minden problémájáért, elsősorban az első világháborús vereségért és az azt követő gazdasági káoszért. Mielőtt a háború 1939-ben kitört volna, több mint 735 ezer német és osztrák zsidó szenvedett a megkülönböztetéstől, s többségük külföldre menekült. A kezdeti német hadisikerek után még több zsidó került a nácik markába.

A nácik mindig is törekedtek arra, hogy kiűzzék a zsidókat Németországból és a megszállt területekről, hogy e területeket „zsidómentessé” tegyék. Eleinte úgy vélték, elegendő lesz egyes lengyel és orosz városok elkülönített kerületeibe gettókba zárnunk őket. Egy másik javaslat szerint minden zsidót el kellene üzni egy távoli szigetre, például az Afrika partjainál fekvő Madagaszkárra. A háború előrehaladtával azonban ezt a felvetést már egyre kevésbé tekintették megvalósíthatónak. Valahányszor a németek újabb területeket szálltak meg keleten, azonnal egyenruhás SS-egységek, Einsatzgruppék érkeztek a zsidók után kutatva. Egyes zsidókat gettóba küldték – de legtöbbjüket egyszerűen lelőtték.

Magyarországot 1944. március 19-én megszállta a német hadsereg, ezzel együtt hazánkba érkezett az úgynevezett különleges bevetési egység (Sondereinsatzkommando – SEK) is, melynek feladata az ország „zsidótlanítása” volt. A SEK vezetésével a holokauszt fő szervezőjét, Adolf Eichmann SS-alezredest bízták meg, aki a Birodalmi Biztonsági Főhivatal deportálási ügyekben egész Európára kiterjedő hatáskörrel rendelkező zsidóügyi részlegét vezette. Horthy Miklós kormányzó, néhány nappal a megszállás után német nyomásra új, a náci érdekeket kiszolgáló kormányt nevezett ki. A miniszterelnöki székben a németellenes Kállay Miklóst Sztójay Döme váltotta. Sztójay-kormány nagyszámú megkülönböztető és jogfosztó rendeletet fogadott el a "zsidónak tekintendő" magyar állampolgárokkal szemben és megkezdődött a zsidók jogszabályi úton történő teljes elkülönítése a keresztény társadalomtól. A kormány elrendelte számukra a sárga csillag viselését, majd vagyonukat elkobozták, állásukat felmondták. A 825 000 magyar zsidónak megtiltották az utazást, lakókörzetüket nem hagyhatták el.

1944-ben Diósgyőrből 70 zsidó vagy annak minősülő személyt hurcoltak el, túlnyomórészt Auschwitzba. Korábban többeket vittek el munkaszolgálatra. Elhurcolták Stein Ferenc rabbit és feleségét Neufeld Sárát is. Közülük néhányan

visszatértek s emléket állítottak a temetőben a mártírok számára. Az Altman, Czink, Fekete, Fleischer, Friedmann, Goldstein, Hercz, Klein, Müller, Neumann, Pollák, Rosenwasser, Roth, Steckler, Stein, Schwarcz, Székely, Szenet, Weinerberg, Weisz, Wellesz, Zimmer családokból többen elpusztultak koncentrációs táborokban. A hitközség működését 1944. június 5-én kellett befejezni a szörnyű külső körülmények hatására.

A zsinagóga

A nagyszabású építkezés 1863-ban fejeződött be, szeptember 3-án pedig már fel is avatta új templomát a miskolci zsidó közösség.

A Christan Friderich Ludwig Förster tervei alapján készült épület legközelebbi „rokonai” a Bécs leopoldstadti és a vágújhelyi templom.

Maga a zsinagóga megfelel a legáltalánosabb hazai romantikus zsinagógatípusnak, amelybe helyenként neoromán elemek is vegyülnek. Belső tere az egyik legszebb Magyarország zsinagógái között. Építésetileg újítást jelentett ugyanis, hogy szerkezetének fontos elemei az akkor hazánkban még csak ipari épületekben illetve városi házak függőfolyosóinál alkalmazott öntöttvas tartóoszlopok voltak. (Ezekkel a női karzatot támasztották alá.) A zsinagógát földszintes ház sor veszi körül, amelyben a lakásokon kívül a téli imaterem is megtalálható, ahol istentiszteleteket tartottak, valamint oktatási célokra is felhasználták.

A templom berendezése némi eltérést jelentett a hagyományokhoz képest (például készült benne karzat orgona számára is, amelynek használatára végül nem került sor), s ez vitát váltott ki a hitközségen belül. „Akik minden újításban, a kultusz intézményei bármely változtatásában is az ősi vallásosságot fenyegetve látták, az előljáróság ellen támadtak, mivel a templom belső berendezése és az istentisztelet formája az eddigiektől némi eltérést mutatott.”

1864 márciusában Sátoraljaújhelyen összehívtak egy harminc rabbiból álló gyűlést, amelyen kimondták az egyházi átkot a miskolci rabbira, 1870-ben az orthodoxok a Telegdy utcai imaház helyén új imaházat alakítottak, és rabbisági pert folytattak a templomért.

1875-ben a hitközség ortodox és neológ szárnya újból egyesült az ortodox szervezet szabályai szerint. A templomot így a rabbi tanács átalakította az ortodox szempontoknak megfelelően.

A hitközségnek a század első felében számos vallási gyakorlatra alkalmas helye

volt: a Kazinczy utcai főtemplom mellett az Arany János utcai, a felsővárosi és alsóvárosi templom, valamint a Telegdy utcai és számos más imaház, magánimaházak, és a polgári illetve az elemi iskola imaházai.

Az 1920-as népszámlálás idején Miskolcon körülbelül 10 000 zsidó vallású élt (a teljes népesség 16,5%-a), de nagy részük a holokauszt áldozata lett, és napjainkban körülbelül 500-an élnek a városban. A holokauszt áldozatainak a zsinagóga Déryné úti bejáratánál, az Arany János utcában, az egykori gettó helyén, valamint a Tiszai pályaudvaron lévő emléktáblák állítanak emléket.

Képek

Sárga csillag, amit egy fiú viselt 1944-ben

A Kazinczy utcai zsinagóga

Források

Paul Dowswell – A második világháború

Dobrossy István- Miskolc írásban és képekben

<http://www.uni-miskolc.hu/>

<http://mizsih.hu/>

<http://www.hdke.hu/>